

FIRM
FDH

Rapport voor het Europees Comité voor Sociale Rechten

betreffende het vijftiende
periodieke verslag van België

30 juni 2021

Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van
de Rechten van de Mens
Kinderrechtencommissariaat
Délégué Général aux Droits de l'Enfant

**Verslag van het Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering
van de Rechten van de Mens, het Kinderrechtencommissariaat en de Délégué
Général aux Droits de l'Enfant
aan het Europees Comité voor Sociale Rechten**

Betreffende het vijftiende periodiek verslag van België - 30 juni 2021

Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de Rechten van de Mens

Het Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de Rechten van de Mens (FIRM) is een onafhankelijke instelling die bij de Wet van 12 mei 2019 is opgericht overeenkomstig de Beginselen van Parijs betreffende de nationale instellingen voor de bevordering en de bescherming van de mensenrechten, om bij te dragen tot de bescherming en de bevordering van de mensenrechten in België.

Het Kinderrechtencommissariaat

Het Kinderrechtencommissariaat (KRC) is als onafhankelijke instelling opgericht door het Vlaams Parlement en waakt over de rechten van het kind in Vlaanderen. Het detecteert signalen van kinderen, jongeren, ouders en professionals. Het onderzoekt klachten over schendingen van de rechten van het kind en geeft, op basis van het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind, advies aan de Vlaamse, Brusselse of Belgische autoriteiten en parlementen.

De Délégué Général aux Droits de l'Enfant

De Délégué Général aux Droits de l'Enfant (DGDE) is een onafhankelijke openbare instelling, opgericht in de Franse Gemeenschap bij het Decreet van 20 juni 2002 en het Besluit van 19 december 2002.

Zijn algemene opdracht is de rechten en belangen van kinderen te beschermen.

In het kader van zijn opdracht, zoals omschreven in het Decreet van 20 juni 2002, kan de Délégué Général aux Droits de l'Enfant met name:

1. informeren over de rechten en belangen van kinderen en de rechten en belangen van het kind bevorderen;
2. nagaan of de wetten en voorschriften betreffende kinderen correct worden toegepast;
3. aan de Regering, aan het Parlement en aan elke voor kinderen bevoegde autoriteit alle voorstellen doen tot aanpassing van de geldende regelingen teneinde de rechten en belangen van kinderen vollediger en doeltreffender te beschermen;
4. informatie, klachten of verzoeken om bemiddeling ontvangen met betrekking tot inbreuken op de rechten en belangen van kinderen;
5. op verzoek van het Parlement onderzoeken instellen naar de werking van de administratieve diensten van de Franse Gemeenschap die bij deze opdracht betrokken zijn.

1. Inleiding

Het Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de Rechten van de Mens (FIRM) is opgericht bij de Wet van 12 mei 2019 om België van een nationale mensenrechteninstelling te voorzien die voldoet aan de Beginselen betreffende de status van nationale instellingen voor de bevordering en de bescherming van de rechten van de mens (Beginselen van Parijs).¹ Het Kinderrechtencommissariaat (KRC) en de Délégué Général aux Droits de l'Enfant (DGDE) zijn bemiddelingsdiensten voor kinderen. Het onderhavige advies past binnen de opdracht van samenwerking van het FIRM, het KRC en de DGDE met de organen van de Verenigde Naties en de regionale mensenrechtenorganisaties, in het kader waarvan zij rapporten kunnen voorstellen over de mensenrechtensituatie in België.

Het FIRM voert deze opdracht uit binnen de grenzen van zijn mandaat, dat betrekking heeft op alle aangelegenheden in verband met de bescherming van de mensenrechten die onder de federale bevoegdheid vallen en waarvoor geen ander sectoraal orgaan voor de bescherming en bevordering van de mensenrechten is aangewezen. Het KRC en de DGDE zijn onafhankelijke instellingen die bij decreet door de Gemeenschappen zijn opgericht.

In het kader van de jaarlijkse verslaggeving zijn de bepalingen van het Europees Sociaal Handvest verdeeld in vier thematische groepen.² Elk jaar dient de betrokken Staat bij het Europees Comité voor Sociale Rechten een verslag in over één van deze vier groepen. Op 15 december 2020 heeft de Belgische federale regering haar vijftiende nationaal verslag over de uitvoering van het Europees Sociaal Handvest ingediend bij het secretariaat van de Raad van Europa. Dat heeft betrekking op de thematische groep 'kinderen, gezinnen, migranten'.

Meer bepaald heeft dit verslag betrekking op de opvolging van vier collectieve klachten die zijn uitgemond in een beslissing van niet-conformiteit tegen België. Drie van deze klachten vallen hoofdzakelijk onder de bevoegdheid van de Belgische gefedereerde entiteiten: de gewesten, betreffende het gebrek aan beschikbare grond voor woonwagenbewoners (klacht nr. 62/2010),³ en de gemeenschappen, betreffende het recht op integratie van personen met een handicap in huisvesting en onderwijs (respectievelijk klachten nr. 75/2011⁴ en 109/2014⁵). Alleen klacht nr. 98/2013⁶, betreffende het ontbreken van een uitdrukkelijk verbod op lijfstraffen, valt onder de federale bevoegdheid. Gezien het federale mandaat van het FIRM, en de bevoegdheden van het KRC

¹ Het FIRM is sinds april 2021 geassocieerd lid van het European Network of National Human Rights Institutions (Europees netwerk van nationale mensenrechteninstellingen) (ENNHRI).

² Regeringscomité van het Europees Sociaal Handvest, [Nouveau système de présentation des rapports en application de la Charte sociale européenne](#), beslissing van 3 mei 2006, 963ste vergadering, CM (2006)53.

³ ECSR, beslissing over de gegrondheid van 21 maart 2012, [Fédération internationale des Liques des Droits de l'Homme \(FIDH\) t. België](#), klacht nr. 62/2010.

⁴ ECSR, beslissing over de gegrondheid van 18 maart 2013, [Fédération internationale des Liques des Droits de l'Homme \(FIDH\) t. België](#), klacht nr. 75/2011.

⁵ ECSR, beslissing over de ontvankelijkheid en de gegrondheid van 16 oktober 2017, [Mental Disability Advocacy Center \(MDAC\) t. België](#), klacht nr. 109/2014.

⁶ ECSR, beslissing over de gegrondheid van 20 januari 2015, [Association for the Protection of Children \(APPROACH\) Ltd. t. België](#), klacht nr. 98/2013.

en de DGDE op het gebied van kinderrechten, heeft dit verslag alleen betrekking op deze laatste beslissing.

Alvorens in te gaan op de uitvoering van het besluit van het Comité, wenst het FIRM enkele opmerkingen te maken over de niet-aanvaarding door België van verschillende bepalingen van het Europees Sociaal Handvest met betrekking tot de thematische groep 'kinderen, gezinnen, migranten'.

2. Algemene opmerkingen over de bekrachtiging van het Europees Sociaal Handvest door België

Het ratificatiesysteem van het Handvest laat Staten toe om niet alle rechten die erin zijn neergelegd te aanvaarden, zolang de betrokken overheden ermee instemmen gebonden te zijn door een meerderheid van de bepalingen van het Handvest.⁷ België heeft van deze mogelijkheid gebruik gemaakt door zeven van de 98 bepalingen van het Handvest te weigeren. Vijf van deze zeven niet-aanvaarde bepalingen behoren tot de groep 'kinderen, gezinnen, migranten', namelijk:⁸

1. Artikel 19.12: "*de partijen verbinden zich ertoe (...) in de mate van het mogelijke het onderwijs van de moedertaal van de migrerende werknemer aan zijn kinderen te bevorderen en te vergemakkelijken*";
2. Artikel 27.3: "*de partijen verbinden zich ertoe (...) om ervoor te zorgen dat de gezinsverantwoordelijkheid als dusdanig geen geldige reden voor ontslag kan zijn*";
3. Artikel 31.1: "*de partijen verbinden zich ertoe maatregelen te nemen die tot doel hebben (...) de toegang tot menswaardige huisvesting te bevorderen*";
4. Artikel 31.2: "*de kans om dakloos te worden te voorkomen en te beperken, teneinde die dreiging geleidelijk aan weg te werken*";
5. Artikel 31.3: "*de huisvestingskosten haalbaar te maken voor personen die niet over voldoende middelen beschikken*".

Krachtens de Wet van 12 mei 2019 heeft het FIRM onder meer de volgende opdracht: "*Het Instituut stimuleert de bekrachtiging van nieuwe internationale mensenrechteninstrumenten voor de bevordering en de bescherming van fundamentele rechten of de toetreding ertoe*".⁹ In het kader van deze opdracht heeft het FIRM de obstakels voor de aanvaarding van de bovengenoemde vijf paragrafen van het Handvest onderzocht.

De artikelen 27.3 en 31.1, 31.2 en 31.3: gezinsverantwoordelijkheid en recht op een behoorlijke huisvesting

⁷ Artikel A, deel III, van het herziene Sociaal Handvest bepaalt dat de Staat die partij is ten minste gebonden is door deel I van het Handvest, waarin de doelstellingen ervan worden uiteengezet, en door ten minste 16 artikelen of ten minste 63 paragrafen van deel II, waarin de betrokken rechten worden gespecificeerd. Voorts moet de Staat die partij is alle rechten aanvaarden die in het oorspronkelijke Europees Sociaal Handvest van 1961 zijn vastgelegd en die voortaan in het herziene Sociaal Handvest zijn opgenomen.

⁸ Zie het verslag van de Raad van Europa, Directoraat-generaal Mensenrechten en Rechtsstaat, afdeling Europees Sociaal Handvest, "[La Belgique et la Charte européenne](#)", maart 2021.

⁹ Art. 5, 4°, Wet van 12 mei 2019 tot oprichting van een Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens, *Belgisch Staatsblad* 21 juni 2019.

In zijn derde verslag over de bepalingen die niet door België zijn aanvaard, stelt het Europees Comité voor Sociale Rechten vast dat er geen tegenspraak bestaat tussen de Belgische wetgeving en de artikelen 27.3 en 31.1, 31.2 en 31.3 van het Handvest.¹⁰

Werknemers met gezinsverantwoordelijkheid worden momenteel niet uitdrukkelijk beschermd tegen ontslag, behalve door de sancties die verbonden zijn aan onredelijk of kennelijk onredelijk ontslag. Noch de federale antidiscriminatiewetgeving, noch enige andere vorm van bescherming is specifiek gericht op deze werknemers, ondanks een aanbeveling in die zin van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.¹¹ Sinds 2019 verbiedt het Waalse Gewest echter elke vorm van discriminatie op grond van gezinsverantwoordelijkheid,¹² en de wetgeving voorziet wel in bepaalde vormen van bescherming op grond van het moederschap of, voortaan ook, het vaderschap.¹³ De Belgische regering verklaart dat zij artikel 27, lid 3, niet kan aanvaarden omdat de wetgeving nog geen bescherming tegen ontslag biedt voor werknemers met gezinsverantwoordelijkheid.¹⁴ De regering voert echter geen enkel obstakel aan om te verklaren waarom het onmogelijk is een dergelijke bepaling in het nationaal recht op te nemen. Het aanvaarden van artikel 27, lid 3, zou de rechten van werknemers met gezinsverantwoordelijkheid versterken en zou België ook in staat stellen zijn wetgeving in overeenstemming te brengen met Verdrag nr. 156 van de Internationale Arbeidsorganisatie inzake werknemers met gezinsverantwoordelijkheid,¹⁵ dat in 2015 werd bekrachtigd.

Evenals bij artikel 27.3 van het Handvest is het onduidelijk waarom de Belgische regering de drie paragrafen van artikel 31 niet aanvaardt. Het recht op passende huisvesting wordt momenteel gewaarborgd door artikel 23 van de Grondwet en door verschillende instrumenten van internationaal recht, zoals artikel 11 van het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten. Hoewel artikel 31 van het Sociaal Handvest preciezer is, legt het de Staten geen resultaatsverplichting op. Het veronderstelt evenwel dat de nodige maatregelen worden genomen om het recht op huisvesting concreet en doeltreffend vorm te geven.¹⁶ In het licht hiervan moeten de Belgische bezwaren tegen de aanvaarding van de drie paragrafen van artikel 31 worden verduidelijkt. In het verslag van de Belgische regering zelf staat: *"de aanvaarding door België van artikel 31 van het Handvest hangt uitsluitend af van de politieke wil, aangezien aan de wetgevende en praktische voorwaarden voor een dergelijke aanvaarding is voldaan"*.¹⁷

¹⁰ ECSR, [Troisième rapport relatif aux dispositions non acceptées de la Charte sociale européenne – Belgique](#), 3 september 2019.

¹¹ Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, [Aanbeveling nr. 2018-R/001 betreffende de bescherming van mannelijke en vrouwelijke werknemers met gezinsverantwoordelijkheid tegen discriminaties](#).

¹² Waals decreet van 2 mei 2019 tot wijziging van het decreet van 6 november 2008 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie, *Belgisch Staatsblad* 20 augustus 2019.

¹³ Wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen, *Belgisch Staatsblad* 30 mei 2007, zoals gewijzigd door de wet van 4 februari 2020, *Belgisch Staatsblad* 28 februari 2020.

¹⁴ ECSR, [Troisième rapport relatif aux dispositions non acceptées de la Charte sociale européenne – Belgique](#), *op. cit.*, p. 10

¹⁵ Internationale Arbeidsorganisatie, [Verdrag nr. 156 betreffende gelijke kansen voor een gelijke behandeling van mannelijke en vrouwelijke werknemers: werknemers met gezinsverantwoordelijkheid](#), aangenomen te Genève op 23 juni 1981.

¹⁶ ECSR, [Troisième rapport relatif aux dispositions non acceptées de la Charte sociale européenne – Belgique](#), *op. cit.*, p. 11 (eigen vertaling).

¹⁷ *Ibid.*

Het Comité spoort België dan ook met klem aan deze bepalingen te aanvaarden om de bescherming van werknemers met gezinsverantwoordelijkheid te versterken en de waarborgen voor het recht op huisvesting te verbeteren. **Het FIRM sluit zich aan bij de aanbeveling van het Europees Comité voor Sociale Rechten aan de Belgische autoriteiten om een verklaring goed te keuren waarbij de artikelen 27.3, 31.1, 31.2 en 31.3 van het Europees Sociaal Handvest worden aanvaard.**

Artikel 19.12: het onderwijs van de moedertaal door migrantenwerknemers bevorderen

De kwestie van de aanvaarding van artikel 19.12 is ingewikkelder¹⁸ en valt uitsluitend onder de bevoegdheid van de gemeenschappen en de gewesten. Aangezien de bevoegdheid van het FIRM momenteel beperkt is tot federale aangelegenheden, is het niet bevoegd om zich over deze kwestie uit te spreken.

Het FIRM merkt echter op dat de uitleg die de federale Staat in dit verband aan het Europees Comité voor Sociale Rechten heeft gegeven, onvoldoende duidelijk is, en het Comité concludeert dat nadere informatie nodig is. **Het FIRM moedigt de Belgische Staat dan ook aan om de redenen voor de moeilijkheden bij de aanvaarding van artikel 19.12 van het Handvest bekend te maken en alle nodige inspanningen te leveren om de verenigbaarheid van de gemeenschaps- en gewestelijke wetgeving met het artikel in kwestie te bevorderen met het oog op de goedkeuring ervan.**

3. Association for the Protection of All Children (APPROACH) Ltd t. België, 20 januari 2015

Stand van zaken: gebrek aan expliciet verbod op lijfstraffen in de Belgische wetgeving

België heeft het gebruik van lijfstraffen, soms ‘gangbaar opvoedkundig geweld’ genoemd, niet uitdrukkelijk verboden. Het is echter van oordeel dat zijn wetgeving reeds een impliciet verbod op lijfstraffen bevat.¹⁹ Alle onafhankelijke openbare instellingen voor de bescherming van de rechten van het kind – het Kinderrechtencommissariaat,²⁰ de Délégué Général aux Droits de l'Enfant²¹ en het adviesorgaan van de Nationale Commissie voor de rechten van het kind²² – zijn echter van mening dat het Belgische rechtskader ontoereikend is om de rechten van het kind te beschermen.

Het Strafwetboek verbiedt slagen en verwondingen²³ en onmenselijke behandelingen²⁴ en beschouwt het als een verzwarende omstandigheid als dergelijk geweld wordt gepleegd door een persoon met

¹⁸ ECSR, [Troisième rapport relatif aux dispositions non acceptées de la Charte sociale européenne – Belgique](#), *op. cit.*, p. 5.

¹⁹ Europees Sociaal Handvest, [15ème Rapport national sur l'application de la Charte sociale européenne \(révisée\) soumis par le gouvernement de la Belgique](#), opvolging van collectieve klachten, cyclus 2021, geregistreerd door het Secretariaat op 15 december 2020, RAP/RCha/BEL/15(2021).

²⁰ Zie Kinderrechtencommissariaat, [Alternative report to the UN Committee against Torture](#), 22 juni 2020, p. 9.

²¹ Délégué Général aux Droits de l'Enfant, advies van 19 april 2019, [Les impacts des violences éducatives ordinaires sur le bien-être et le développement de l'enfant](#).

²² Adviesorgaan van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, advies van april 2018, "[Het gebruik van zogenaamd 'opvoedkundig' geweld expliciet verbieden: een wettelijke verplichting voor België](#)".

²³ Art. 398 e.v. Strafwetboek.

²⁴ Art. 417^{quater} Strafwetboek.

ouderlijk gezag over een kind,²⁵ of het nu gaat om een ouder, leerkracht, jeugdleader of om een andere persoon in een gezagspositie. Een ander belangrijk element in de bescherming van kinderen is dat artikel 22bis van de Grondwet bepaalt dat kinderen recht hebben op lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit.²⁶ Volgens sommige auteurs zou de erkenning van een autonome normatieve werkingssfeer van dit artikel kunnen leiden tot een praetoriaans verbod op elke vorm van zogenaamd opvoedkundig geweld.²⁷ Een dergelijke redenering heeft echter nog geen vaste voet gekregen in de rechtspraak,²⁸ en een dergelijke rechtspraak zou minder rechtszekerheid bieden dan de goedkeuring van een wet.

Naast deze federale bepalingen hebben de gemeenschappen - die verantwoordelijk zijn voor jeugdbescherming en opvoeding - een aantal specifieke verbodsbepalingen aangenomen. Het Vlaams Decreet van 7 mei 2004 verbiedt lijfstraffen in jeugdbeschermingsinstellingen.²⁹ Een dergelijk verbod bestaat niet in de Franse Gemeenschap. De aanpak van de Gemeenschappen is gericht op het voorkomen van misbruik, zonder dat lijfstraffen expliciet worden gedefinieerd als mishandeling.³⁰

Hoewel de Belgische wet dus bepaalde gewelddadige gedragingen met een zogenaamd opvoedkundig doel verbiedt, is er geen expliciet verbod op lijfstraffen in alle omstandigheden.

Deze situatie maakt het mogelijk een tolerantie te handhaven ten aanzien van lijfstraffen die niet een bepaalde ernstdrempel bereiken. Deze tolerantie komt met name tot uiting in de hardnekkige erkenning van een zogenaamd 'tuchtigingsrecht' door bepaalde rechterlijke instanties.³¹ Tot tweemaal toe heeft de correctionele rechtbank van Nijvel ouders vrijgesproken die werden vervolgd wegens geweldpleging tegen hun minderjarige kinderen, ook al hadden zij bekend en ging het om ernstig geweld.³² Deze beslissingen werden beide vernietigd door het Brusselse Hof van Beroep.³³ Het Hof van Beroep te Antwerpen heeft in 2012 een arrest gewezen in een andere zaak waarin het zogenaamde 'tuchtigingsrecht' ten aanzien van een 'onbuigzaam' minderjarig kind bevestigd wordt.³⁴

Deze tolerantie komt ook tot uiting in bepaalde politieke verklaringen. Uit een studie van UNICEF in 2019 bleek dat drie politieke partijen (Open-VLD, Vlaams Belang en NV-A) zich om verschillende redenen verzetten tegen een wetswijziging die het verbod op geweld tegen kinderen expliciet

²⁵ Art. 405quater Strafwetboek.

²⁶ Art. 22bis Grondwet.

²⁷ J. FIERENS, "Pas panpan cucul papa! Les châtiments corporels et le droit applicable en Belgique", *J.D.J.*, nr. 300, 2010, p. 19.

²⁸ J. FIERENS, "Pas panpan cucul papa! Les châtiments corporels et le droit applicable en Belgique", *op. cit.*, p. 20.

²⁹ Vlaams decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp [en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelequentierecht], *Belgisch Staatsblad* 4 oktober 2004.

³⁰ Zie met name [Plan triennal de prévention de la maltraitance 2018-2020: Proposition du Comité de projets au Comité directeur dans le cadre de l'Arrêté du Gouvernement de la Communauté française \(23-11-2016\) visant à coordonner la prévention de la maltraitance des enfants](#), maart 2018.

³¹ Corr. Nijvel, 13 januari 2011, *J.D.J.*, nr. 346, 2015, p. 38; Antwerpen, 13 maart 2012, *R.W.*, 2012-2013, p. 1592; Corr. Nijvel, 14 maart 2013, *J.D.J.*, nr. 346, 2015, p. 38.

³² G. MATHIEU, "Châtiments corporels: Non, ce n'est pas pour son bien!", *J.D.J.*, nr. 346, 2015, p. 11.

³³ Brussel, 7 maart 2012 en 11 februari 2014, *J.D.J.*, nr. 346, 2015, p. 38.

³⁴ Antwerpen, 13 maart 2012, *J.D.J.*, 2013, p. 37.

vastlegt.³⁵ NV-A-Kamerlid Theo Franken verklaarde op 6 mei 2021 over het laatste ingediende wetsvoorstel³⁶: "*een opvoedkundige tik gelijkstellen aan kindermishandeling betekent zoveel als de overheid betrekken in privésituaties.*"³⁷

Een deel van de Belgische bevolking lijkt het gebruik van zogenaamd 'opvoedkundig' geweld te aanvaarden. Uit een enquête die in maart 2020 op initiatief van de Belgische afdeling van de ngo Defence for Children International is gehouden, blijkt dat volgens sommige opvattingen geweld nog steeds getolereerd wordt. 51% van de ondervraagden is bijvoorbeeld van mening dat het gepast is om een kind regelmatig of onder bepaalde omstandigheden 'een tik te geven'.³⁸ Zelfs sommige van de meer 'ernstige' vormen van zogenaamd 'opvoedkundig' geweld worden nog steeds verdedigd: één op de tien personen vindt dat je een kind mag slaan of schoppen, en twee op de tien personen vinden dat je een kind aan de oren mag trekken of mag opsluiten in een kelder.³⁹ 22% van de respondenten is van mening dat lichamelijke straffen goed zijn voor het kind, en 17% ziet opvoedkundige waarde in emotionele mishandeling.⁴⁰ Dit onderzoek is in overeenstemming met wetenschappelijke studies waarin een sterke indirecte correlatie wordt gevonden tussen nationale familiewetgeving en ouderlijk gedrag,⁴¹ en waarin eveneens een verband wordt gevonden tussen gewelddadig gedrag van adolescenten en het verbod op lijfstraffen.⁴²

Het ontbreken van een expliciet verbod op lijfstraffen wordt ook verdedigd ten behoeve van bewustmakings- en preventiepraktijken voor ouders. Yapaka, het officiële programma ter voorkoming van kindermishandeling in de Franse Gemeenschap, pleit voor meer bewustmaking van ouders en verzet zich tegen een expliciet verbod op lijfstraffen, dat als contraproductief wordt beschouwd: "*Meer regels uitvaardigen dan redelijk is, is de wet invoeren in een situatie die vooral aangepakt moet worden door bewustwording, luisteren en dialoog. Door nog maar eens regels voor te schrijven, wordt ervan uitgegaan dat alleen de dreiging van straf enige uitwerking heeft. Wij zijn daarentegen van mening dat steun aan de ouder de basispijler moet zijn van elk beleid op dit gebied.*"⁴³ Dit standpunt lijkt echter vatbaar voor kritiek, aangezien een uitdrukkelijk verbod op alle vormen van zogenaamd 'opvoedkundig' geweld niet noodzakelijkerwijs bewustmakings- en ondersteuningsmaatregelen uitsluit.

³⁵ UNICEF, "[Standpunten politieke partijen rond geweld tegen kinderen](#)", enquête UNICEF België - Verkiezingen 2019.

³⁶ Parl. St. Kamer, [Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek tot invoering van een verbod op systematisch geweld tussen ouders en kinderen](#), 9 maart 2021, DOC 55 1840/001, p. 6-7.

³⁷ LN24, "[Pour ou contre l'interdiction de la fessée](#)", 6 mei 2021 (eigen vertaling).

³⁸ Enquête uitgevoerd door het Instituut Dedicated in opdracht van DCI-Belgium, bij een representatieve steekproef van 2013 Belgen tussen 18 en 75 jaar in maart 2020. Instituut Dedicated voor DCI-Belgium, "[Het zogenaamde gangbaar opvoedkundig geweld, resultaten van de peiling naar de meningen en gedragingen van de Belgische bevolking](#)", maart 2020.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ M.G. OLIVARI, E. HERTFLET WAHN, K. MARIDAKI-KASSOTAKI, K. ANTONOPOULOU, E. CONFALONIERI, "Adolescent Perceptions of Parenting Styles in Sweden, Italy and Greece: An Exploratory Study", *Europe's Journal of Psychology*, 2015, vol. 11, nr.2, p. 244-258.

⁴² S. CARIOLI, "Historical legacies and use of corporal punishment of children in the home, in Italy", *Rivista Italiana di Educazione Familiare*, 2020/1, p. 37.

⁴³ Yapaka.be, "[Faut-il châtier les parents qui donnent une fessée ?](#)", persbericht van 22 juni 2015 (eigen vertaling).

Gebrek aan overeenstemming van de wetgeving met de internationale verplichtingen van België

Dit gebrek aan wetgeving die lijfstraffen verbiedt, is in strijd met de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens⁴⁴ en met de internationale verplichtingen van België.⁴⁵ Die houden voor België immers de verplichting in om lijfstraffen voor kinderen uitdrukkelijk bij wet te verbieden, hetgeen België nog steeds niet doet.⁴⁶

Reeds in 2004 oordeelde het Europees Comité voor Sociale Rechten in zijn beslissing *OMCT t. België* dat de Belgische Staat artikel 17 van het Europees Sociaal Handvest had geschonden door geen uitdrukkelijk verbod op lijfstraffen in zijn wetgeving op te nemen.⁴⁷ Het Comité stelde hierin vast dat hoewel verschillende bepalingen van de Belgische wetgeving - artikel 22*bis* van de Grondwet, het verbod op slagen en verwondingen in het Strafwetboek, de verplichting tot wederzijds respect in het Burgerlijk Wetboek - in overeenstemming waren met artikel 17 van het Handvest, zij ontoereikend waren als grondslag voor een uitdrukkelijk verbod op zogenaamd 'opvoedkundig' geweld.⁴⁸ De schending van artikel 17 van het Handvest wordt opnieuw aangevoerd in klacht nr. 98/2013, ingediend door de Association for the Protection of All Children – *Approach*.⁴⁹ Het Comité stelt vast dat de wetgeving niet is gewijzigd sinds zijn beslissing in *OMCT t. België* en is van mening dat de regering niet heeft aangetoond dat er duidelijke en precieze rechtspraak bestaat die lijfstraffen voor kinderen verbiedt.⁵⁰ Het Comité komt unaniem tot de conclusie dat het Handvest wordt geschonden.

Dit is een terugkerende vaststelling met betrekking tot België. In zijn conclusies 2019 betreffende de groep 'Kinderen, Gezinnen, Migranten' benadrukte het Europees Comité voor Sociale Rechten dat het sinds de eerste Belgische veroordeling vier keer heeft vastgesteld dat het ontbreken van een uitdrukkelijk verbod in strijd is met het Handvest. Het Comité stelt dat "*de situatie niet is veranderd*" en "*concludeert derhalve andermaal dat dit punt niet wordt nageleefd*", terwijl het opmerkt dat hierover een discussie aan de gang is.⁵¹

Het ontbreken van een uitdrukkelijk verbod op lijfstraffen in de Belgische wetgeving is ook in strijd met andere bepalingen van het internationaal publiekrecht. Artikel 19 van het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind schept een positieve verplichting voor Staten om maatregelen te nemen ter bescherming van kinderen tegen alle vormen van fysiek of mentaal geweld.⁵² Artikel 28 van dit verdrag

⁴⁴ Met name de arresten *Campbell en Cosans t. Verenigd Koninkrijk* van 25 februari 1982, nr. 7511/76 en 7743/76; *A. t. Verenigd Koninkrijk* van 24 september 1998, nr. 25599/94, waarin wordt gesteld dat de 'redelijke straf' die volgens de Britse wet is toegestaan, onverenigbaar is met het verbod in het EVRM op onmenselijke en vernederende behandelingen.

⁴⁵ Met name de artikelen 17 van het Europees Sociaal Handvest, 19 en 28 van het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind, en 7 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

⁴⁶ Adviesorgaan van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, advies van april 2018, "[Het gebruik van zogenaamd 'opvoedkundig' geweld expliciet verbieden: een wettelijke verplichting voor België](#)".

⁴⁷ ECSR, beslissing over de gegrondheid van 7 december 2004, [Wereldorganisatie Tegen marteling t. Belgium](#), klacht nr. 21/2003.

⁴⁸ *Ibid.*, §§ 42-45.

⁴⁹ ECSR, beslissing over de gegrondheid van 20 januari 2015, *op. cit.*

⁵⁰ *Ibid.* §§ 53-55.

⁵¹ ECSR, [Conclusions 2019 - Belgique](#), maart 2020, p. 27 (eigen vertaling).

⁵² Art. 19 Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK).

regelt het gebruik van discipline op scholen.⁵³ Op basis van deze bepalingen heeft het Kinderrechtencomité vastgesteld dat geen enkele vorm van geweld tegen kinderen onder enige omstandigheid verenigbaar is met het Verdrag.⁵⁴ Op basis van deze interpretatie heeft het Kinderrechtencomité België herhaaldelijk opgeroepen om een expliciet verbod in te voeren op alle lijfstraffen voor kinderen, ook in tehuizen, op scholen, in openbare jeugdbeschermingsinstellingen en in het gezin.⁵⁵ Het formuleert ook de aanbeveling dat België geweldloze, positieve en participerende vormen van opvoeding en discipline bevordert.⁵⁶

Ook het VN-Comité tegen Foltering is van mening dat een uitdrukkelijk verbod op lijfstraffen noodzakelijk is. In 2014 deed het aan de Belgische Staat de aanbeveling om "*uitdrukkelijk lijfstraffen voor kinderen te verbieden in alle omgevingen, en bij voorrang in het gezin en in de niet-institutionele kinderopvang*".⁵⁷

Argumenten van België betreffende het ontbreken van een uitdrukkelijk verbod op lijfstraffen

De vaststelling dat de Belgische wetgeving niet in overeenstemming is met de bepalingen van verschillende belangrijke verdragen ter bescherming van de mensenrechten hebben de Belgische wetgever er vooralsnog niet toe gebracht zijn wetgeving aan te passen. Deze erkent echter dat er een brede Europese en internationale consensus bestaat ten gunste van een uitdrukkelijk verbod op lijfstraffen.⁵⁸ De regering verdedigt dit gebrek aan verbod door te verwijzen naar specifieke – en 'lopende' – vooruitgang op dit gebied, die tot dusver nooit heeft geleid tot de expliciete bekrachtiging van het verbod op lijfstraffen, zoals voorgeschreven door de Belgische internationale verplichtingen.

Zo wijst de Belgische overheid op het bestaan van een wetsvoorstel dat op 24 september 2019 door twee parlementsleden van de meerderheid werd ingediend en dat een verbod op fysiek of psychisch geweld zou hebben ingevoerd in het Burgerlijk Wetboek.⁵⁹ Het voorstel blijkt echter nooit op de agenda van de commissie Justitie te zijn geplaatst.⁶⁰ De Belgische overheid verwijst ook naar een

⁵³ Art. 28 IVRK.

⁵⁴ Kinderrechtencomité, [Observation générale n° 8 \(2006\) : Le droit de l'enfant à une protection contre les châtimens corporels et les autres formes cruelles ou dégradantes de châtimens \(art. 19, 28 \(par. 2\) et 37, entre autres\)](#), CRC/C/GC/8; Kinderrechtencomité, [Observation générale n° 13 \(2011\): Le droit de l'enfant d'être protégé contre toutes les formes de violence](#), CRC/C/GC/13.

⁵⁵ Kinderrechtencomité, [Observations finales: Belgique](#), 18 juni 2010, CRC/C/BEL/CO/3-4, § 8. Kinderrechtencomité, [Observations finales concernant le rapport de la Belgique valant cinquième et sixième rapports périodique](#), 1 februari 2019, CRC/C/BEL/CO/5-6, § 22.

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ VN Comité tegen foltering, [Observations finales concernant le troisième rapport périodique de la Belgique](#), 3 januari 2014, CAT/C/BEL/CO/3, § 27 (eigen vertaling).

⁵⁸ Europees Sociaal Handvest, [15ième Rapport national sur l'application de la Charte sociale européenne \(révisée\) soumis par le gouvernement de la Belgique](#), *op. cit.*, p. 18.

⁵⁹ *Parl. St. Kamer*, [Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, teneinde het recht van het kind op een geweldloze opvoeding te verankeren en iedere vorm van geweld tegen kinderen te verbieden](#), 24 september 2019, DOC 55 0424/001.

⁶⁰ De website van de Kamer van volksvertegenwoordigers meldt geen vooruitgang meer met betrekking tot de behandeling van het wetsvoorstel slechts twee dagen nadat het was ingediend.

vergelijkbaar wetsvoorstel⁶¹ dat op 20 april 2016 werd ingediend, maar dat evenmin behandeld werd.⁶² Gezien het lot van deze wetsvoorstellen is het dan ook moeilijk om, zoals de Belgische overheid doet, te concluderen dat "dit punt duidelijk op de politieke agenda staat".⁶³

De overheid verwijst verder naar een arrest van het Hof van Beroep te Antwerpen van 30 januari 2019, waarin effectief wordt geoordeeld dat zelfs een milde en in de tijd beperkte vorm van opvoedkundig geweld, met de bedoeling ongewenst gedrag te controleren of te corrigeren, verboden is op grond van artikel 398 van het Strafwetboek.⁶⁴ Deze rechtspraak is lovenswaardig, maar de praetoriaanse benadering lijkt geen goed substituut te zijn voor een wetswijziging: ze garandeert noch rechtszekerheid – ze heeft slechts een beperkt gezag van gewijsde – noch geeft ze voldoende bekendheid aan de gelijkstelling van alle vormen van geweld met een schending van het verbod van slagen en verwondingen.

België verdedigt zijn houding ten aanzien van het expliciete verbod op lijfstraffen door te wijzen op de aanhoudende belangstelling van de wetgever voor deze kwestie – drie wetsontwerpen in vijf jaar – en op het bestaan van een permanent publiek debat. Deze uitleg weerspiegelt echter vooral het gebrek aan steun van de Belgische overheid voor een expliciet verbod op lijfstraffen. De regering heeft geen enkel voorstel gedaan tot zulk verbod en dit verbod ontbreekt ook in het regeerakkoord van 30 september 2020.⁶⁵ Het FIRM, het KRC en de DGDE vonden evenmin een verklaring van een regeringslid waarin gewag gemaakt wordt van een voornemen tot verbod. Ondanks de alsmaar groter wordende roep om lijfstraffen expliciet te verbieden – van internationale instanties⁶⁶, Belgische kinderrechtenorganisaties⁶⁷ of het maatschappelijk middenveld⁶⁸ – lijkt de Belgische overheid er niet in te slagen een geloofwaardig plan op te stellen voor een verbod op korte termijn.⁶⁹

België is één van de laatste Europese landen die lijfstraffen niet expliciet verbieden

België is één van de laatste West-Europese landen die geen uitdrukkelijk verbod op lijfstraffen hebben. In de Europese Unie hebben 23 landen een dergelijk verbod.⁷⁰ Alleen Italië, Slowakije en Tsjechië

⁶¹ *Parl. St. Kamer*, [Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, teneinde het recht van het kind op een geweldloze opvoeding te verankeren en iedere vorm van geweld tegen kinderen te verbieden](#), 20 april 2016, DOC 54 1778/001.

⁶² Volgens de [website van de Kamer](#) is dit wetsvoorstel op 23 mei 2019 vervallen.

⁶³ Europees Sociaal Handvest, [15ième Rapport national sur l'application de la Charte sociale européenne \(révisée\) soumis par le gouvernement de la Belgique](#), *op. cit.*, p. 18 (eigen vertaling).

⁶⁴ Antwerpen, 30 januari 2019, *N.C.*, 2019, vol. 2, p. 163-164.

⁶⁵ Federaal regeerakkoord van 30 september 2020, "[Voor een welvarend, solidair en duurzaam België](#)".

⁶⁶ Bijvoorbeeld, het Kinderrechtencomité, [Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium](#), 1 februari 2019, CRC/C/BEL/CO/5-6, *op. cit.*

⁶⁷ In het bijzonder, de Délégué Général aux Droits de l'Enfant, het Kinderrechtencommissariaat en het adviesorgaan van de Nationale Commissie voor de rechten van het kind. Zie voetnoten 22 tot 24.

⁶⁸ Bijvoorbeeld de campagne van DCI-Belgium: [La Violence dite Educative Ordinaire : pour une Education Positive, Bienveillante et Non-Violente](#).

⁶⁹ ECSR, beslissing over de gegrondheid van 20 januari 2015, *op. cit.*

⁷⁰ *Parl. St.*, Kamer, [Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek tot invoering van een verbod op systematisch geweld tussen ouders en kinderen](#), *op. cit.*

hebben, net als België, geen uitdrukkelijk verbod op lijfstraffen.⁷¹

Vooruitzichten voor verbetering

Er zijn verscheidene wetsvoorstellen ingediend. Het meest recente⁷² stelt, net als het adviesorgaan van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind,⁷³ een wijziging voor van artikel 371 van het Burgerlijk Wetboek⁷⁴ om fysieke of psychologische lijfstraffen en andere vormen van vernederende behandeling expliciet te verbieden. Door het Burgerlijk Wetboek te wijzigen in plaats van een strafrechtelijk verbod in te voeren, zou recht gedaan worden aan de aanbevelingen van het Kinderrechtencomité.⁷⁵ Op die manier zou de nadruk gelegd kunnen worden op sensibilisering en preventie in plaats van op repressie. Een aanpak die gebaseerd is op repressie is immers niet altijd in het belang van het kind.

Er dient echter ook op gewezen te worden dat de laatste twee wetsvoorstellen, van respectievelijk 2016 en 2019 (*supra*) nooit door de bevoegde commissie van de Kamer van volksvertegenwoordigers zijn behandeld. Het FIRM, het KRC en de DGDE merken op dat het meest recente wetsvoorstel niet op de agenda van een Commissie lijkt te zijn geplaatst of aan de Raad van State lijkt te zijn toegezonden, ondanks het feit dat het bijna vier maanden geleden in de Kamer werd ingediend.⁷⁶ Zowel aan de kant van de regering als aan de kant van het parlement lijken er dan ook grotere inspanningen nodig om deze hervorming van het Burgerlijk Wetboek concreet gestalte te geven.

Een wijziging van het Burgerlijk Wetboek zou vooral als symbolisch effect hebben dat geen enkele vorm van geweld tegen kinderen getolereerd wordt, ook al wordt zulk geweld als ‘opvoedkundig’ omschreven. Dit verbod zou ook bepaalde juridische gevolgen kunnen hebben voor de ouders, met name in geval van een rechterlijke beslissing over het ouderlijk gezag, het hoederecht of de plaatsing van kinderen.

De wetswijziging dient dan vergezeld te gaan van bewustmakings-, preventie- en voorlichtingsmaatregelen voor het grote publiek, alsook van opleidings- en ondersteuningsmaatregelen op het gebied van onderwijs en opvoeding ten behoeve van ouders,

⁷¹ Global Partnership to End Violence Against Children, [Country Report for Belgium](#), bijgewerkt tot juni 2021.

⁷² *Parl. St. Kamer*, [Wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek tot invoering van een verbod op systematisch geweld tussen ouders en kinderen](#), op. cit.

⁷³ Adviesorgaan van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, "[Het gebruik van zogenaamd ‘opvoedkundig’ geweld expliciet verbieden: een wettelijke verplichting voor België](#)", op. cit.

⁷⁴ Dit bepaalt thans: "Een kind en zijn ouders zijn op elke leeftijd aan elkaar respect verschuldigd".

⁷⁵ Kinderrechtencomité, [Observation générale n° 8 \(2006\): Le droit de l'enfant à une protection contre les châtimens corporels et les autres formes cruelles ou dégradantes de châtimens \(art. 19, 28 \(par. 2\) et 37, entre autres\)](#), op.cit., § 40.

⁷⁶ Zie in dit verband de [website van de Kamer](#), waar sinds 11 maart 2021, de dag na de indiening van het wetsvoorstel, geen enkel gewag gemaakt wordt van enige ontwikkeling met betrekking tot de aanname ervan. Ter vergelijking: het [Wetsontwerp houdende diverse financiële bepalingen](#), dat op 19 april 2021, dus meer dan een maand later, door de regering werd ingediend, werd reeds verschillende keren behandeld tijdens een zitting van de commissie en werd reeds verschillende keren geamendeerd. Bovendien werd het aangenomen in de commissie en werd het aangenomen in de plenaire zitting.

leerkrachten, zorgverleners en iedereen die met kinderen en gezinnen werkt, beroepsbeoefenaars die in contact staan met gezinnen en instanties voor jeugdzorg, rechters en advocaten.

Conclusie

Het FIRM, het KRC en de DGDE verzoeken het Comité om te blijven toezien op de uitvoering van de beslissing *Approach t. België* van 20 januari 2015. Ze doen tevens de volgende aanbevelingen:

1. Een wijziging van het Burgerlijk Wetboek aannemen waarin alle fysiek, psychisch en psychologisch zogenaamd 'opvoedkundig' geweld wordt verboden. Ervoor zorgen dat het verbod op zogenaamd 'opvoedkundig' geweld in overeenstemming is met de wetgeving van de gefedereerde entiteiten.
2. De wetswijziging vergezeld doen gaan van bewustmakings-, preventie- en voorlichtingsmaatregelen gericht op het grote publiek, alsook van opleidings- en ondersteuningsmaatregelen inzake geweldloos opvoeden voor ouders, leerkrachten en zorgverleners. Opleiding en steun verstrekken aan alle beroepsbeoefenaars die in contact komen met kinderen en hun families, jeugdbeschermingsinstanties, magistraten en advocaten.

